

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні рекомендації
до семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи
(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії» освітньої програми
«Міжнародні відносини та регіональні студії»)

Рецензенти:

В. М. Шамраєва – докторка політичних наук, професорка кафедри міжнародного і європейського права Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;
І. С. Марченко – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 4 від 25 січня 2023 року)*

О 75 **Основи** наукових досліджень : методичні рекомендації до семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми «Міжнародні відносини та регіональні студії») / уклад. І. О. Панова. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 46 с.

Видання містить програму навчальної дисципліни, методичні матеріали до семінарських занять, організаційно-методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів вищої освіти та проведення контролю знань, методичні рекомендації до написання науково-дослідних (індивідуальних) робіт, теоретичні питання для підготовки до підсумкового контролю. Методичні рекомендації розроблені для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

УДК 327:001.891](072)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2023
© Панова І. О., уклад., 2023

ЗМІСТ

1.	Загальні положення	4
2.	Тематичний план курсу	6
3.	Програма навчальної дисципліни	7
4.	Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти.	12
5.	Теоретичні питання для підготовки до підсумкового контролю	32
6.	Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти та критерії оцінювання.	35
7.	Список рекомендованої літератури.	39
	Додатки	42

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Програма навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Предметом навчальної дисципліни є теоретичні основи та практичний інструментарій процесу наукової діяльності, методологічні та методичні основи виконання наукових досліджень, оформлення результатів досліджень та їх використання в практичній діяльності.

Метою вивчення дисципліни є ознайомити здобувачів вищої освіти з методологічними і методичними основами наукових досліджень.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Основи наукових досліджень» є: формування у здобувачів вищої освіти знань щодо особливості організації та проведення наукової й науководослідницької роботи; оволодіння засобами пошуку та формування ідей стосовно наукової діяльності; отримання уявлення про організацію та діяльність сучасних наукових закладів; навчання практичним навичкам роботи з науковою літературою.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- основні елементи структури наукового економічного мислення;
- основні поняття теорії наукового економічного пізнання;
- поняття та функції науки;
- основні напрями, закономірності, зміст і форми наукової діяльності;
- сутність та роль наукових досліджень, їх основних видів, суб'єктів та рівнів реалізації результатів наукових досліджень;
- форми, сутність та закони логічного мислення;
- сутність поняття «методи дослідження» як явища і як наукової категорії; класифікації методів дослідження; зв'язок методів дослідження з елементами змісту дослідження;

- методику наукового дослідження, зміст і принципи реалізації;
- тлумачення поняття «методологія дослідження»;
- елементи змісту дослідження та їх зміст;
- сутність та вимоги до наукового дослідження, форми узагальнення

наукових результатів.

- сутність та структуру науково-дослідної (дисертаційної) роботи;

вміти:

- оперувати понятійно-категорійним апаратом у сфері науки;
- розробити індивідуальний план науково-дослідної роботи;
- вибирати та уточнювати тему наукового дослідження;
- визначити об'єкт, предмет, мету та завдання наукового дослідження за

вибраною темою;

- застосовувати закони логічного мислення;
- знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел;
- опрацьовувати наукометричні бази даних з метою проведення наукового

дослідження;

- формулювати наукову проблему та гіпотезу щодо її розв'язання;
- застосовувати методи емпіричних і теоретичних досліджень;
- формулювати та ініціювати нові ідеї, визначити мету, завдання, необхідні

ресурси, підбирати методологічний інструментарій;

- використовувати Інтернет-ресурси у підготовці наукових публікацій;
- формулювати наукову проблему та гіпотезу щодо її розв'язання;
- синтезувати результати аналітичної обробки фактичних даних;
- обґрунтувати окремі положення та загальні висновки за результатами

аналізу сформульованої наукової проблеми;

- моделювати структуру дипломної роботи;
- обґрунтовувати достовірність результатів;

- формулювати висновки та рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів.

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН КУРСУ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Наука, наукове дослідження та інформаційне забезпечення наукових досліджень												
Тема 1. Загальні відомості про науку	14	2	4	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Наукова картина світу	10	4		-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Наука і технічний прогрес	8	2		-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Класифікація наук	8	2		-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 5. Інформація та її оцінка	2	2		-	-		-	-	-	-	-	-
Тема 6. Типологія інформації і основні види видань. Пошук інформації	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Разом за розділом 1	52	14	6	-	-	32	-	-	-	-	-	-
Розділ 2. Методологічні основи наукових досліджень та оформлення результатів досліджень												
Тема 7. Наукове дослідження – основна форма наукової роботи	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Тема 8. Елементи системи знань і наукової діяльності	6	2	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Рівні методології	2	2	-	-	-		-	-	-	-	-	-
Тема 10. Методи наукового пізнання. Методи емпіричного рівня дослідження	6	2	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 11. Методи емпіричного і теоретичного рівнів дослідження	18	4	-	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 12. Методи теоретичного дослідження	6	2	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
Тема 13. Оформлення наукових робіт	28	4	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-
Разом за розділом 2	68	18	10	-	-	40	-	-	-	-	-	-
Усього годин	120	32	16	-	-	72	-	-	-	-	-	-

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 1. НАУКА, НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 1. Загальні відомості про науку та наукова картина світу

Категорія «наука». Етапи розвитку науки. Визначення науки в сучасному її вигляді. Мета, об'єкт, предмет науки. Функції науки. Наука як пізнання дійсності. «Витік мізків». Наукова школа і її ознаки.

Література: основна [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [15].

Тема 2. Наукова картина світу

Категорія «світогляд». Типи світогляду: життєвий, міфологічний, релігійний, філософський (науковий), художній. Складові наукової картини світу: загальнонаукова, природничо-наукова, суспільно-наукова картини світу.

Наукове пізнання та побутове пізнання. Організація наукової діяльності в Україні.

Література: основна [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [15].

Тема 3. Наука і технічний прогрес

Поняття «науково-технічний прогрес» (НТП) і «науково-технічна революція» (НТР). Співвідношення понять НТП і НТР. Критерії проведення грані між НТП і НТР. Періодизація НТП. Хвилі НТР. Етапи розвитку НТР, їх сутність.

Склад і призначення науково-виробничого об'єднання. Склад і призначення міжгалузевого науково-технічного комплексу. Склад і призначення міжгалузевого державного об'єднання та інженерного центру.

Зміни у взаєминах між наукою і виробництвом. Науково-технічний потенціал і його значення для розвитку економіки України.

Література: основна [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [15].

Тема 4. Класифікація наук

Історія класифікації наук. Принципи класифікації наук. Фундаментальні і прикладні науки. Організація сучасної системи наук. Загальна класифікація сучасних наук. Предмет дослідження природних наук. Предмет дослідження суспільних наук. Предмет дослідження технічних наук. Групи наук згідно з класифікацією ВАК України.

Література: основна [4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [15].

Тема 5. Інформація та її оцінка

Поняття «інформація» і засоби її передачі. Інформатика і напрями її розвитку. Інформаційна потреба. Кількісна оцінка інформації. Критерій цінності інформації.

Література: основна [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [15].

Тема 6. Типологія інформації і основні види видань. Пошук інформації.

Інформаційні джерела. Первинна інформація. Вторинна інформація. Види інформації. Схема збору і аналізу наукової інформації.

Пошук інформації. Прямі і непрямі методи вивчення інформаційних потреб. Старіння інформації. Бібліотеки світу. Загальнодержавна служба науково-технічної інформації в Україні. Носії інформації. Види пошуку інформації. Довідково-інформаційний фонд. Основний і довідковий фонди. Алфавітний, систематичний і наочний каталоги. Види видань: бібліографічний,

реферативний, оглядовий. Використання Інтернету. Буквена і цифрова ідентифікація країн. Інформаційно-пошукова мова. Універсальна десяткова класифікація. Бібліотечно-бібліографічна класифікація.

Література: основна [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [15].

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТАОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 7. Наукове дослідження – основна форма наукової роботи

Наукове дослідження – один з видів пізнавальної діяльності. Правила наукового вивчення. Мета наукового дослідження. Об'єкт наукового дослідження. Предмет наукового дослідження. Принципи наукового пізнання. Методи доведення достовірності наукового дослідження. Схема виконання науково-дослідної роботи. Ознаки класифікації наукових досліджень. Науково-технічні розробки. Науково-технічні послуги.

Література: основна [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [15].

Тема 8. Елементи системи знань і наукової діяльності

Навчання, теорія, концепція, ідея, принцип, аспект, методологія, методика, метод дослідження, науковий закон, гіпотеза, мислення, поняття, думка, висновок, категорія, термін, визначення, науковий факт, проблема, ключове слово.

Література: основна [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [15].

Тема 9. Рівні методології наукового пізнання

Категорія «методологія». Три рівні в методології наукового пізнання. Складові частини наукового дослідження. Стадії наукового дослідження. Розвиток наукового пізнання. Парадигма-парадокс-нова парадигма.

Література: основна [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [15].

Тема 10. Методи наукового пізнання. Методи емпіричного рівня дослідження

Методи наукового пізнання: спеціальні і загальні. Методи емпіричного дослідження: спостереження, порівняння та аспекти порівняння, історичний метод, вимірювання, експеримент. Види експериментів.

Література: основна [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15].

Тема 11. Методи емпіричного і теоретичного рівнів дослідження

Методи емпіричного і теоретичного рівнів дослідження: абстрагування, ідеалізація, аналіз і синтез (прямий, елементарно-теоретичний, структурно-генетичний), індукція і дедукція, аналогія, формалізація. Моделювання. Види моделей: макетні (натуральні), фізичні, математичні, функціональні. Системний підхід.

Література: основна [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15].

Тема 12. Методи теоретичного дослідження

Рівні теоретичного пізнання. Результати теоретичного рівня пізнання. Аксиоматичний метод теоретичного дослідження. Значення терміну «гіпотеза». Види гіпотез. Гіпотетичний метод. Метод сходження від

абстрактного до конкретного. Етапи процесу пізнання сходження від абстрактного до конкретного та ін.

Література: основна [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15].

Тема 13. Оформлення наукових робіт

Загальні положення. Реферування тексту. Курсова робота. Бакалаврська робота. Магістерська робота. Дисертаційна робота.

Загальні вимоги. Ілюстрації. Таблиці. Формули. Список літератури. Оформлення посилань на джерела. Робота з додатками. Апробація наукових результатів.

Академічна недоброчесність – виклик інтелектуальної спроможності нації. Унікальність і плагіат в наукових роботах. Перевірка унікальності. Типи плагіату. Основні положення роботи сучасних серверів перевірки унікальності тексту. Робота зі структурою тексту. Реферування тексту. Зміна об'єму тексту. Санкції за плагіат.

Література: основна [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19]; додаткова [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]; електронні інформаційні джерела [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15].

4. ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Семінар: Внесок вчених у розвиток науки: Мілетський Фалес, Абдерський Демокрит, Аристотель, Абу Алі Ібн Сіна (Авіценна); Абу-ль-Валід Мухаммад ібн Ахмад аль-Куртубі (Ібн Рушд), Абу Рейхан аль-Біруні, Микола Коперник, Галілео Галілей, Джордано Бруно, Френсіс Бекон.	4
2		
3	Тема 6. Типологія інформації і основні види видань та пошук інформації	2
4	Тема 11. Пр. зан.: Розрахунок індексу Бойса	2
5	Тема 11. Пр. зан.: Розрахунок коефіцієнта кореляції	2
6	Тема 11. Пр. зан.: Розрахунок індексу концентрації	2
7	Тема 13. Пр. зан.: Написання рецензії	2
8	Тема 13. Захист реферату	2
Разом		16

Семінари 1. Загальні відомості про науку та наукова картина світу

План семінару / Питання для обговорення

Підготувати повідомлення у вигляді мультимедійної презентації про внесок вчених у розвиток науки:

1. Мілетський Фалес;
2. Абдерський Демокрит;
3. Аристотель;
4. Абу Алі Ібн Сіна (Авіценна);
5. Абу-ль-Валід Мухаммад ібн Ахмад аль-Куртубі (Ібн Рушд);
6. Абу Рейхан аль-Біруні;
7. Микола Коперник;
8. Галілео Галілей;
9. Джордано Бруно;
10. Френсіс Бекон;
11. Сучасні вчені (за вибором здобувачів)

Під час підготовки до виступу використати наступний план:

- місце народження;

- роки життя;
- сім'я та її вплив на формування наукового світогляду вченого;
- країни проживання;
- освіта;
- вчителі;
- наукові інтереси;
- внесок вченого в розвиток науки.

Завдання самостійної роботи

1. Вивчити літературу, підготувати есе на тему: «Найдивовижніші наукові відкриття XX та XXI століть»
2. Підготувати доповідь на тему: «Вплив внеску вчених на світовий політичний устрій».

Література:

1. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т; 2019. 148 с.
2. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
3. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
4. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
5. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
6. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Алерта, 2019. 492 с.
7. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
8. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація

наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.

9. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 886 с.

10. Юрченко С.О. Юрченко О.Є. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 204 с.

11. Boland L. A. Economic Methodology: Theory and Practice. URL: <http://www.sfu.ca/~boland/methodology85.PDF> (дата звернення: 20.08.2022).

12. David L. Gast, Jennifer R. Ledford. Single Case Research Methodology. New York : Routledge, 2018. 436 p.

13. Creswell, J. W., & Creswell, J. D. Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Fifth edition. California : SAGE Publications, 2018. 275 p.

14. Quast C., Seidel M. Introduction: The Philosophy of Expertise – What Is Expertise? *Topoi*. 2018. №37. P. 1–2.

15. Shona McCombes. How to write a research methodology. 2019. URL: <https://www.scribbr.com/dissertation/methodology> (дата звернення: 20.08.2022).

Семінар 2. Загальні відомості про науку та наукова картина світу

План семінару / Питання для обговорення

1. Періоди розвитку науки.
2. Визначення науки в сучасному її вигляді.
3. Мета, об'єкт, предмет науки.
4. Особливості Оформлення наукових робіт:
 - 4.1. Загальні положення.
 - 4.2. Реферування тексту.
 - 4.3. Курсова робота.
 - 4.4. Кваліфікаційна бакалаврська робота.
 - 4.5. Магістерська робота.
 - 4.6. Дисертаційна робота.

- 4.7. Загальні вимоги. Ілюстрації. Таблиці. Формули.
- 4.8. Список літератури. Посилання на джерела. Додатки.
- 4.9. Апробація наукових результатів.
- 4.10. Академічна недоброчесність – виклик інтелектуальної спроможності нації.
- 4.11. Унікальність і плагіат в наукових роботах.

Завдання самостійної роботи

1. Вивчити літературу, підготувати есе на тему: «Особливості організації наукової діяльності в Україні»
2. Скласти глосарій за основними термінами теми.

Література:

1. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т; 2019. 148 с.
2. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
3. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
4. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
5. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
6. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Алерта, 2019. 492 с.
7. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
8. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.

9. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 886 с.
10. Юрченко С.О. Юрченко О.Є. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 204 с.
11. Boland L. A. Economic Methodology: Theory and Practice. URL: <http://www.sfu.ca/~boland/methodology85.PDF> (дата звернення: 20.08.2022).
12. David L. Gast, Jennifer R. Ledford. Single Case Research Methodology. New York : Routledge, 2018. 436 p.
13. Creswell, J. W., & Creswell, J. D. Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Fifth edition. California : SAGE Publications, 2018. 275 p.
14. Quast C., Seidel M. Introduction: The Philosophy of Expertise – What Is Expertise? *Topoi*. 2018. №37. P. 1-2.
15. Shona McCombes. How to write a research methodology. 2019. URL: <https://www.scribbr.com/dissertation/methodology> (дата звернення: 20.08.2022).

Семінар 3. Типологія інформації і основні види видань. Пошук інформації

План семінару / Питання для обговорення

1. Інформаційні джерела.
2. Найбільші бібліотеки світу.
3. Види інформації.
4. Первинна інформація.
5. Вторинна інформація.
6. Схема збору і аналізу наукової інформації.
7. Прямі і непрямі методи вивчення інформаційних потреб.
8. Носії інформації.
9. Види пошуку інформації.
10. Довідково-інформаційний фонд.
11. Основний і довідковий фонди.
12. Алфавітний, систематичний і тематичний каталоги.

13. Види видань: бібліографічний, реферативний, оглядовий.
14. Використання Інтернету.
15. Буквена і цифрова ідентифікація країн.
16. Інформаційно-пошукова мова.
17. Універсальна десяткова класифікація.
18. Бібліотечно-бібліографічна класифікація.

Завдання самостійної роботи

1. Лекційний матеріал доповнити детальним поглибленням щодосучасних класифікацій наук.
2. Оволодіти вміннями визначати основні класифікації наук.
3. Робота з навчальною і довідниковою літературою.
4. Знайомство з системою каталогів у бібліотеці ХНУ.
5. Розглянути особливості визначення УДК.

Література:

1. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т; 2019. 148 с.
2. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
3. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
4. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
5. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
6. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Алерта, 2019. 492 с.
7. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.

8. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
9. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 886 с.
10. Юрченко С.О. Юрченко О.Є. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 204 с.
11. Boland L. A. Economic Methodology: Theory and Practice. URL: <http://www.sfu.ca/~boland/methodology85.PDF> (дата звернення: 20.08.2022).
12. David L. Gast, Jennifer R. Ledford. Single Case Research Methodology. New York : Routledge, 2018. 436 p.
13. Creswell, J. W., & Creswell, J. D. Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Fifth edition. California : SAGE Publications, 2018. 275 p.
14. Quast C., Seidel M. Introduction: The Philosophy of Expertise – What Is Expertise? *Topoi*. 2018. №37. P. 1–2.
15. Shona McCombes. How to write a research methodology. 2019. URL: <https://www.scribbr.com/dissertation/methodology> (дата звернення: 20.08.2022).

Семінар 4. Розрахунок індексу Бойса

План семінару / Питання для обговорення

Розрахунок індексу Бойса (I):

$$I = \sum_{i=1}^n \left| \frac{R_i}{\sum R_i} - \frac{1}{n} \right| \cdot 100,$$

де R_i – відстань від геометричного центра до будь-якої точки кордону;

n – кількість точок, поставлених на кордоні території.

Для розрахунку індексу Бойса можна використовувати таблицю 1.

Розрахунок індексу Бойса

№ точок на межі	Координати точок		R_i	$\frac{R_i}{\sum R_i}$	$\frac{R_i}{\sum R_i} - \frac{1}{n}$
	x	y			
1					
2					
....					
N					
	$\sum x$	$\sum y$	$\sum R_i$		$\sum \left \frac{R_i}{\sum R_i} - \frac{1}{n} \right $

Завдання самостійної роботи

1. Оцінити споживчий попит на продукцію з урахуванням кількості населення в окремих областях. Продукція та область обираються здобувачем за власним бажанням.

Література:

1. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т; 2019. 148 с.
2. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
3. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
4. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
5. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
6. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Алерта, 2019. 492 с.

7. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
8. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
9. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 886 с.
10. Юрченко С.О. Юрченко О.Є. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 204 с.

Семінар 5. Розрахунок коефіцієнта кореляції

План семінару / Питання для обговорення

$$I = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^n |P_i - S_i| \cdot 100\%,$$

де P_i – частка населення i -ої області в загальній кількості населення країни;

S_i – частка площі i -ої області в загальній площі країни.

Він може коливатися від 0 до 100 %: від абсолютно рівномірного до абсолютно нерівномірного розміщення. Цей індекс можна використовувати при характеристиці розподілу об'єктів промисловості, сільського господарства, туризму, готельно-ресторанної справи (замість P_i підставляються відповідні значення).

Індекс Бойса змінюється від 0 до 200. Якщо індекс Бойса наближається до 0, то конфігурація наближається до кола, тобто вона зручна для розвитку внутрішніх транспортно-економічних зв'язків. Якщо індекс Бойса наближається до 200, то конфігурація території витягнута. У результаті транспортно-економічні зв'язки подовжуються, що позначається на підвищенні вартості продукції.

Завдання самостійної роботи

1. Вивчити та оволодіти умінням користуватися елементами системи знань і наукової діяльності.

2. Підготовка до диктанту по термінам.

Література:

1. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т; 2019. 148 с.
2. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
3. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
4. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
5. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
6. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Алерта, 2019. 492 с.
7. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
8. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
9. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 886 с.
10. Юрченко С.О. Юрченко О.Є. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 204 с.

Семінар 6. Розрахунок індексу концентрації

План семінару / Питання для обговорення

Розрахунок коефіцієнта кореляції (2 год.) Розрахунок коефіцієнта рангової кореляції Спірмена (r_c) за формулою:

$$r_c = 1 - \frac{6 \sum d^2}{N^3 - N} = 1 - \frac{6 \sum d^2}{N(N^2 - 1)},$$

де d^2 – квадрат різниці рангу;

N – кількість елементів сукупності або «пар» порівнюваних рангів.

Числове значення змінюється в межах від +1 до -1, тобто $-1 \leq r \leq 1$. Якщо зв'язок прямий, то має позитивні значення, якщо зворотний, то має негативні значення. При ослабленні кореляційної залежності абсолютна величина r зменшується; при відсутності залежності $r = 0$ або близькій до неї. Кореляційний зв'язок сильніший, коли ближче до +1 або -1. Про силу кореляції дає уявлення градація коефіцієнтів кореляції:

$0,7 < |r| < 1$ – кореляція висока;

$0,4 < |r| \leq 0,7$ – кореляція середньої сили;

$0,2 < |r| \leq 0,4$ – кореляція низька;

$|r| \leq 0,2$ – кореляція мізерно мала.

Для розрахунку коефіцієнта кореляції статистичні дані проранжуємо, тобто присвоїмо ранг у порядку зменшення ознаки. Далі необхідно переглянути всі ранги. Справа в тому, що бувають випадки, коли кілька об'єктів мають один і той же ранг. Наприклад, якісь два регіони ділять друге і третє місце за площею, а три регіони за кількістю внутрішніх туристів займають 4, 5 і 6 місце в ранжированому ряді. Ці випадки відомі під назвою «об'єднаних рангів». У такій ситуації перед розрахунком коефіцієнта кореляції необхідно присвоїти кожному регіону (об'єкту) середнє значення об'єднаних рангів. Так, наприклад, для регіонів значення рангів за площею дорівнюватиме 2,5, а за кількістю внутрішніх туристів – 5. Потім обчислюється коефіцієнт кореляції, використовуючи значення, надані об'єктам, які мали «об'єднані ранги».

Завдання самостійної роботи

1. Висвітлити особливості використання індексу концентрації для практичних цілей

2. Вивчити Індекс Херфіндаля-Хіршмана.
3. Ознайомитися з Індексом (коефіцієнтом) Лінда.

Література:

1. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т; 2019. 148 с.
2. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
3. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
4. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
5. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
6. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Алерта, 2019. 492 с.
7. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
8. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
9. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 886 с.
10. Юрченко С.О. Юрченко О.Є. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 204 с.

Семінар 7. Написання рецензії

План семінару / Питання для обговорення

Рецензія повинна включати наступну інформацію:

1. Повна назва статті, посада автора статті, П.І.Б. автора.
2. Короткий опис проблеми, якій присвячена стаття.
3. Актуальність статті, що надається.
4. Найбільш важливі аспекти, розкриті автором в статті.
5. Рекомендацію до публікації.
6. П.І.Б. рецензента, підпис.

Фрази, рекомендовані для написання рецензії на наукову статтю:

- Автор у своїй роботі дає детальний аналіз...
- Автор грамотно аналізує...
- Автор цієї статті акцентує увагу...
- Автор демонструє високий рівень знань в області...
- Автор на конкретних прикладах доводить...
- Автор на основі великого фактичного матеріалу розглядає...
- Автор звертає увагу на те, що...
- Автор справедливо відмічає...
- Автор успішно аргументує свою власну точку зору...
- Автором запропоновані оригінальні ідеї...
- Актуальність справжнього дослідження полягає в...
- В якості основних моментів використаної автором методології...
- В статті автор розглядає...
- В статті аналізуються основні підходи...
- В статті виявлені і розкриті основні проблеми...
- Важливим в статті є розгляд...
- Ця стаття демонструє...
- Досить детально автором вивчені (представлені, викладені)....
- Роботу, що рецензується, відрізняють новизна та доказовість ряду ідей.
- В цій науковій статті розкривається ряд цікавих аспектів...

- Стаття виконана на високому науковому рівні, містить ряд виведень, що представляють практичний інтерес.
- Стаття містить певну концепцію...
- Теоретична значущість цієї статті полягає в детальному вивченні автором... (представлені, викладені, описані)...

Завдання самостійної роботи

1. Написати відгу та рецензію на наукову роботу.
2. Написати анотацію до наукової статті.

Література:

1. Вимоги до журналів, що рецензуються, розроблені видавництвом «Ельзевір» (Elsevier) відповідно до міжнародних етичних правил наукових публікацій : веб-сайт. URL:<http://www.elsevier.com/about/publishing-guidelines/publishingethics> (дата звернення: 20.08.2022).
2. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. [Чинний від 2016-07-01]. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 16 с.
3. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання / Нац. стандарт України. [Чинний від 2007-07-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2007. 47 с.
4. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т; 2019. 148 с.
5. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
6. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
7. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.

8. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
9. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Алерта, 2019. 492 с.
10. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
11. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
12. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 886 с.
13. Юрченко С.О. Юрченко О.Є. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 204 с.

Семінар 8. Захист реферату

Реферат з дисципліни «Основи наукових досліджень» присвячене вивченню окремих питань з курсу. Кожне завдання повинне містити:

1. Титульну сторінку
2. Зміст
3. Вступ
4. Основну частину
5. Висновки
6. Список використаних джерел (не менше 15)

Реферат складається з титульної сторінки (приклад оформлення наведено в Додатку А), змісту, вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків за необхідності.

Реферат виконується за наступним типовим планом:

Вступ. Коротко характеризуються актуальність теми, мета, завдання і методика дослідження, ступінь вивченості проблеми, використані джерела, теоретичне і практичне значення роботи. Обсяг – 1-2 сторінки.

Основний зміст. Має містити реферативне викладення матеріалу теми. Виклад матеріалу повинен бути чітким, логічним і послідовним. Необхідно вживати терміни, властиві даній науці, уникати незрозумілих понять і складних граматичних зворотів. Обсяг до 20 сторінок.

Висновки. Повинні містити особисті короткі висновки про результати виконаної роботи, міркування стосовно досягнутої мети роботи. Обсяг до 2 сторінок.

В друкованому варіанті обсяг роботи повинен становити 25-30 стор., не враховуючи додатки.

Виконується реферат з додержанням усіх технічних вимог до письмових робіт. Текст має бути надрукований через 1,5 міжрядкових інтервали на одному боці аркуша білого паперу формату А4. Шрифт Times New Roman, 14 пт. Текст розміщується на сторінці, яка обмежується полями: ліве – 30 мм, нижнє та верхнє – 20 мм, праве – 15 мм. Робота починається з титульного аркуша, за ним розміщуються послідовно зміст, основний текст (схеми, таблиці, графіки, карти, завдання з підзаголовками відповідно до змісту роботи), список використаних джерел (не менше 15).

Назви розділів друкують великими літерами перед текстом по центру сторінки, заголовки підрозділів – малими (крім першої великої) з абзацного відступу. Переноси слів у заголовках не дозволяються. Крапку наприкінці заголовка не ставлять. Кожну структурну частину контрольної роботи (зміст, розділи, висновки, список використаних джерел, кожний додаток) необхідно починати з нової сторінки. Нумерація сторінок має бути наскрізною і подаватися арабськими цифрами вгорі праворуч сторінки.

При написанні реферату необхідно здійснювати посилання на всі використані джерела. У списку джерел вказують лише ті з них, що дійсно використовувались. Їх слід розташовувати в алфавітній послідовності та оформляти згідно з вимогами бібліографічного опису.

Рисунки і таблиці наводяться в роботі безпосередньо після тексту за першою згадкою або на наступній сторінці. Рисунки нумеруються послідовно в

межах роботи, за винятком ілюстрацій в додатках. Номер рисунка, його назва і пояснювальні підписи розміщуються послідовно під ним. Приклад оформлення наведено в Додатку Б.

Кожна таблиця повинна мати назву, яка розміщується над таблицею. Назва і слово «Таблиця» починаються з великої літери. Приклад оформлення наведено в Додатку В.

При оцінці реферату враховується глибина опрацювання та широта охопту теми, уміння аналізувати зібраний матеріал, грамотність та стиль викладу, якість технічного оформлення роботи.

Теми рефератів

1. Наука як форма пізнання світу.
2. Предмет, завдання і функції науки.
3. Особливості об'єкта, суб'єкта, цілеспрямовання засобів і результатів.
4. Методологічна єдність і багатоманітність сучасної науки.
5. Міграція методів, засобів і концептуальних схем з однієї галузі знання в іншу.
6. Методологічне значення діалектики єдності та багатоманітності наук.
7. Етичні норми науки.
8. Цінності науки: універсалізм, спільність володіння, безкорисливість, скептицизм.
9. Структура методології наукового дослідження, її основні різновиди.
10. Обґрунтування проблеми наукового дослідження.
11. Основні форми наукового пізнання (факт, гіпотеза, закон, концепція, теорія).
12. Поняття про наукові факти та їх роль у науковому дослідженні.
13. Формування та обґрунтування наукових гіпотез.
14. Наукові закони.
15. Поняття наукової теорії, її сутність та структура.
16. Спростування як засіб розвитку наукового пізнання.
17. Сутність та правила аргументації.

18. Класифікаційна проблема в сучасній науці.
19. Поняття та базові характеристики методів наукових досліджень.
20. Типологія методів наукового пізнання: спеціальні та загальнонаукові.
21. Класифікація та характеристика загальнонаукових методів.
22. Основні групи загальних методів.
23. Емпіричні методи: спостереження, порівняння, вимірювання, експеримент.
24. Методи, які використовуються як на емпіричному рівні, так і на теоретичному: абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання та інші.
25. Методи теоретичного рівня наукового пізнання: аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний, від абстрактного до конкретного.
26. Системний аналіз як загально-науковий метод дослідження.
27. Синергетика як теорія самоорганізації і розвитку окремих цілісних систем.
28. Наукове прогнозування як метод дослідження: зміст, основні види та технологія здійснення.
29. Сутність та типологія прогнозів та методів прогнозування.
30. Об'єкт, предмет, функції економічного прогнозування.
31. Етапи і технологія прогнозування.
32. Роль інформації в наукових дослідженнях.
33. Класифікація наукових досліджень.
34. Принципи збирання інформаційного матеріалу: цілеспрямованість, структурованість, вибірковість.
35. Інформаційні ресурси та технології в науковому дослідженні.
36. Математичні методи в науковому дослідженні: види та їх характеристика.
37. Сутність та основні етапи організації наукового дослідження.
38. Наукова проблема, її постановка та формулювання.
39. Конкретизація проблеми дослідження.
40. Наукова проблема і гіпотеза.

Завдання самостійної роботи

1. Проаналізувати типові помилки при написанні реферату, наукової статті, тез.
2. Висвітлити основні методи формування навичок написання наукових текстів.

Література:

1. Вимоги до журналів, що рецензуються, розроблені видавництвом «Ельзевір» (Elsevier) відповідно до міжнародних етичних правил наукових публікацій : веб-сайт. URL:<http://www.elsevier.com/about/publishing-guidelines/publishingethics> (дата звернення: 20.08.2022).
2. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. [Чинний від 2016-07-01]. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 16 с.
3. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання / Нац. стандарт України. [Чинний від 2007-07-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2007. 47 с.
4. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т; 2019. 148 с.
5. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
6. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
7. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
8. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
9. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посібник.

2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Алерта, 2019. 492 с.

10. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.

11. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.

12. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 886 с.

13. Юрченко С.О. Юрченко О.Є. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 204 с.

5. ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Наука як форма пізнання світу. Сутність науки.
2. Предмет, завдання і функції науки.
3. Особливості об'єкта, суб'єкта, цілеспрямовання засобів і результатів.
4. Методологічна єдність і багатоманітність сучасної науки.
5. Міграція методів, засобів і концептуальних схем з однієї галузі знання в іншу.
6. Методологічне значення діалектики єдності та багатоманітності наук.
7. Етичні норми науки.
8. Цінності науки: універсалізм, спільність володіння, безкорисливість, скептицизм.
9. Структура методології наукового дослідження, її основні різновиди.
10. Обґрунтування проблеми наукового дослідження. Об'єкт і предмет наукового дослідження.
11. Основні форми наукового пізнання (факт, гіпотеза, закон, концепція, теорія).
12. Поняття про наукові факти та їх роль у науковому дослідженні.
13. Формування та обґрунтування наукових гіпотез. Види гіпотез.
14. Наукові закони.
15. Поняття наукової теорії, її сутність та структура.
16. Спростування як засіб розвитку наукового пізнання.
17. Сутність та правила аргументації.
18. Класифікаційна проблема в сучасній науці. Принципи класифікацій.
19. Поняття та базові характеристики методів наукових досліджень.
20. Типологія методів наукового пізнання: спеціальні та загальнонаукові.
21. Класифікація та характеристика загальнонаукових методів.
22. Основні групи загальних методів.
23. Емпіричні методи: спостереження, порівняння, вимірювання,

експеримент.

24. Методи, які використовуються як на емпіричному рівні, так і на теоретичному: абстрагування, аналіз і синтез, індукція і дедукція, моделювання та ін.

25. Методи теоретичного рівня наукового пізнання: аксіоматичний, гіпотетико-дедуктивний, від абстрактного до конкретного.

26. Системний аналіз як загально-науковий метод дослідження.

27. Синергетика як теорія самоорганізації і розвитку окремих цілісних систем. Основні поняття синергетики.

28. Наукове прогнозування як метод дослідження: зміст, основні види та технологія здійснення.

29. Сутність та типологія прогнозів та методів прогнозування.

30. Об'єкт, предмет, функції економічного прогнозування.

31. Етапи і технологія прогнозування.

32. Поняття «наукова інформація» та її функції. Загальні підходи та принципи формування інформаційного забезпечення наукового дослідження. Роль інформації в наукових дослідженнях. Зв'язок дослідницької та інформаційної діяльності.

33. Класифікація наукових досліджень. Літературні джерела, матеріали практики, результати наукових досліджень, нормативні документи.

34. Принципи збирання інформаційного матеріалу: цілеспрямованість, структурованість, вибірковість.

35. Інформаційні ресурси та технології в науковому дослідженні.

36. Математичні методи в науковому дослідженні: види та їх характеристика.

37. Сутність та основні етапи організації наукового дослідження.

38. Наукова проблема, її постановка та формулювання.

39. Конкретизація проблеми дослідження.

40. Наукова проблема і гіпотеза.

41. Взаємовідносини науки і виробництва.

42. Наука як пізнання дійсності і побутове пізнання.
43. Наукові школи, їх ознаки і роль у розвитку науки.
44. Світогляд і його типи.
45. Наукова картина світу.
46. Науково-технічний потенціал і його значення для розвитку економіки країни.
47. Співвідношення понять НТП і НТР.
48. Етапи розвитку НТР, їх сутність.
49. Склад і призначення науково-виробничого об'єднання.
50. Склад і призначення міжгалузевого науково-технічного комплексу.
51. Склад і призначення міжгалузевого державного об'єднання та інженерного центру.
52. Етапи історії розвитку науки.
53. Принципи класифікації наук.
54. Основні види класифікації наук.
55. Фундаментальні і прикладні науки.
56. Інформація та способи її передачі.
57. Інформаційна потреба як центральне поняття інформатики.
58. Оцінка інформації.
59. Основні види інформаційних видань.
60. Методи пошуку інформації.
61. Каталоги – основа інформаційно-пошукового апарату бібліотеки.

6. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Система оцінювання знань, вмінь та навичок здобувачів вищої освіти передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять.

Перевірка та оцінювання знань здобувачів вищої освіти може проводитися у наступних формах

- оцінювання роботи здобувачів під час практичних занять;
- оцінка за індивідуальну роботу здобувачів;
- проведення проміжного контролю;
- проведення підсумкового контролю.

Загальна оцінка з дисципліни визначається як сукупність балів, що здобувач отримує за змістовні модулі та модульний контроль.

Проміжний контроль знань здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом проведення тестування з основних навчальних елементів змістовних тем. Сума балів, яку слухачі денної форми навчання можуть набрати за першим та другим розділами, дорівнює 60.

Підсумковий контроль здійснюється у форму заліку. До заліку допускаються здобувачі вищої освіти, які мають достатню кількість балів з поточного контролю та написання і захисту індивідуального завдання. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань становить 40.

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума балів, отриманих за результатами поточного контролю, самостійної роботи протягом семестру та контрольної роботи та складає 100.

Максимальні значення оцінювання діяльності студента при вивченні навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Поточний контроль та самостійна робота													Разом	Залікова робота	Сума
Розділ 1						Розділ 2							60	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13			
5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	9	4	6			
60 (мінімум 31)															

T1, T2 ... T13 – теми розділів

Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо за результатами поточного контролю він набрав не менше 31 балу.

Структура та складові підсумкової оцінки з дисципліни

Поточний контроль – 60 балів.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих практичних навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Критерії поточного оцінювання знань студентів

Усний виступ та виконання письмового завдання (есе, презентація, виступ з доповіддю)	Критерії оцінювання
3	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішив усі тестові завдання.
2,5	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішив більшість тестових завдань.
2	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішив половину тестових завдань
1,5	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності, правильно вирішив меншість тестових завдань.
1	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів та письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішив окремі тестові завдання.
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань. Не вирішив жодного тестового завдання

Доповнення виступу:

1 бали – отримують студенти, які глибоко володіють матеріалом, чітко визначили його зміст; зробили глибокий системний аналіз змісту виступу, виявили нові ідеї та положення, що не були розглянуті, але суттєво впливають на зміст доповіді, надали власні аргументи щодо основних положень даної теми.

0,5 бал отримують студенти, які виклали матеріал з обговорюваної теми, що доповнює зміст виступу, поглиблює знання з цієї теми та висловили власну думку.

Суттєві запитання до доповідачів:

1 бали отримують студенти, які своїм запитанням до виступаючого суттєво і конструктивно можуть доповнити хід обговорення теми.

0,5 бал отримують студенти, які у своєму запитанні до виступаючого вимагають додаткової інформації з ключових проблем теми, що розглядається.

Умови допуску студента до підсумкового семестрового контролю (екзамену): підготовка доповідей та робота на семінарських заняттях за результатами яких він набрав не менше 31 балів.

Підсумковий семестровий контроль

Підсумковий семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр, що здійснюється в університеті у формі заліку та екзамену. На підсумковий семестровий контроль виносяться питання, що передбачають перевірку розуміння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу дисципліни в цілому та рівня сформованості відповідних компетентностей після опанування курсу.

Підсумковий контроль оцінюється у 40 балів та представлений у вигляді тестових та/або відкритих питань.

За підсумками поточного і підсумкового контролю студент може набрати від 0 до 100 балів включно. Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для одержання заліку, становить 50 балів.

За бажанням здобувач має можливість обрати тестову форму залікового білета (білет містить 20 тестових завдань, здобувач одержує 2 бали за кожну вірну відповідь)

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на заліку здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0). У

разі настання / подовження дії обставин непоборної сили здобувачам вищої освіти денної форми навчання надається можливість скласти залік в тестовій формі (білет містить 20 тестових завдань, здобувач одержує 2 бали за кожну вірну відповідь) дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Основи наукових досліджень», режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5751>

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Вимоги до журналів, що рецензуються, розроблені видавництвом «Ельзевір» (Elsevier) відповідно до міжнародних етичних правил наукових публікацій : веб-сайт. URL:<http://www.elsevier.com/about/publishing-guidelines/publishingethics> (дата звернення: 20.08.2022).
2. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. [Чинний від 2016-07-01]. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 16 с.
3. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання / Нац. стандарт України. [Чинний від 2007-07-01]. Київ : Держспоживстандарт України, 2007. 47 с.
4. Бабайлов В. К. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків: Харків. нац. автомоб.-дорож. ун-т; 2019. 148 с.
5. Гуторов О. І. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 272 с.
6. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 350 с.
7. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
8. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень. Київ: Центр навчальної літератури, 2017. 350 с.
9. Корягін М. В., Чік М. Ю. Основи наукових досліджень : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : Алерта, 2019. 492 с.
10. Мальська М., Паньків Н. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Львів : Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
11. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і

таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.

12. Пушкар О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 886 с.

13. Юрченко С.О. Юрченко О.Є. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Харків : ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 204 с.

14. Boland L. A. Economic Methodology: Theory and Practice. URL: <http://www.sfu.ca/~boland/methodology85.PDF> (дата звернення: 20.08.2022).

15. David L. Gast, Jennifer R. Ledford. Single Case Research Methodology. New York : Routledge, 2018. 436 p.

16. Creswell, J. W., & Creswell, J. D. Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. Fifth edition. California : SAGE Publications, 2018. 275 p.

17. Mykolenko O., Ippolitova I., Doroshenko H. Strapchu, S. «The impact of entrepreneurship education and cultural context on entrepreneurial intentions of Ukrainian students: the mediating role of attitudes and perceived control». *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*. 2022. Vol. 12 No 3, pp. 519-536.

18. Quast C., Seidel M. Introduction: The Philosophy of Expertise – What Is Expertise? *Topoi*. 2018. №37. P. 1–2.

19. Shona McCombes. How to write a research methodology. 2019. URL: <https://www.scribbr.com/dissertation/methodology> (дата звернення: 20.08.2022).

Допоміжна література

1. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень: навч. посібник. Київ : Ліра-К, 2018. 352 с.

2. Вітакультурна методологія. До 25-річчя наукової школи професора А. В. Фурмана : колективна монографія. Тернопіль : ТНЕУ. 2019. 980 с

3. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Методологія наукових досліджень : підручник. Ювілейна серія НЮУ 215 років. Харків : В-во «Право», 2018. 368 с.

4. Каламбет С.В. Іванов С.І., Півняк Ю.В. Методолія наукових досліджень: навч. посіб. Дніпро : Вид-во Маковецький, 2018. 191 с.
5. Методологія наукових досліджень в інформаційній економіці: навч. посіб. / заг. ред. В. І. Дубинського Дніпро : ДВНЗ УДХТУ, 2019. 443 с.
6. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / за заг. ред. Л. Г. Ліпич. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 220 с.
7. Носачова Ю., Іваненко О., Радовенчик Я. Основи наукових досліджень. Київ: Кондор, 2020. 132 с.
8. Соболев Х.С., Петровська Н.І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень : навч. посіб. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2018. 92 с.
9. Anna Alexandrova, A Philosophy for the Science of Well-Being. Oxford: Oxford University Press, 2017. 248 p

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. <https://ec.europa.eu/eurostat> – офіційний сайт Статистичної служби Європейської комісії (Євростат)
2. <https://bank.gov.ua/> – офіційний сайт НБУ
3. www.customs.gov.ua – офіційний сайт Державної митної служби України
4. www.iccua.org – офіційний сайт Міжнародної торгової палати в Україні
5. www.me.gov.ua – офіційний сайт Міністерства економіки України
6. www.mfa.gov.ua – офіційний сайт МЗС України
7. <https://www.mof.gov.ua/uk> – офіційний сайт Міністерства фінансів України
8. www.rada.gov.ua – офіційний сайт ВР України
9. www.ukrstat.gov.ua – офіційний сайт Державного комітету статистики України
10. <https://www.un.org/en/> – офіційний сайт ООН

11. www.worldbank.org – офіційний сайт Світового банку
12. www.wto.org – офіційний сайт СОТ
13. <https://niss.gov.ua> – офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень

***Зразок оформлення титульного аркушу науково-дослідного (індивідуального)
завдання***

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
з дисципліни: «Основи наукових досліджень»
на тему: «ПОНЯТТЯ НАУКОВОЇ ТЕОРІЇ, ЇЇ СУТНІСТЬ ТА
СТРУКТУРА»

Виконав:
Студент(ка) 2-го курсу
спеціальності 291 «Міжнародні
відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії».

групи УК-11
ПІБ

Перевірив:
к.екон.н., доц. Панова І.О.

Кількість балів _____

Харків – 20__

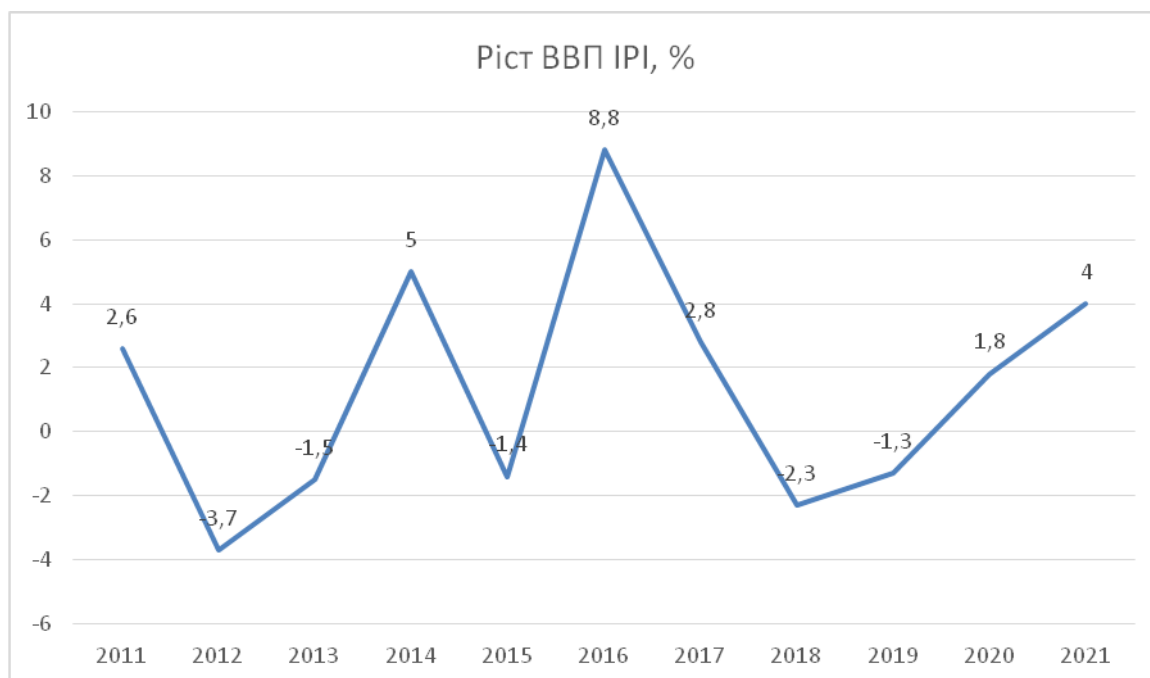
Приклад оформлення рисунків

Рис. 1.1. Динаміка росту ВВП ІПІ у 2011-2021 рр., %.

Складено автором за матеріалами: [Error! Reference source not found.;Error!
Reference source not found.]

Приклад оформлення таблиць

Таблиця 2.1

Об'єм експорту та імпорту України з ІРІ у 2012-2021 рр.

Рік	Експорт, тис. дол.	Імпорт, тис. дол.	Загальний об'єм тис. дол.
2012	1164712,6	67399,8	1232112,4
2013	793924,7	83686,8	877611,5
2014	703421,7	52954	756375,7
2015	533571,2	30517,3	564088,5
2016	705165,5	39952,2	745117,7
2017	552584,7	70059,9	622644,6
2018	433092,6	53854,8	486947,4
2019	214727,4	48956,2	263683,6
2020	258846,4	48219,3	307065,7
2021	624949,3	98775,5	723724,8

Складено автором за матеріалами: **[Error! Reference source not found.]**

Навчальне видання

Панова Ірина Олексіївна

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методичні рекомендації
до семінарських занять, самостійної та індивідуальної роботи
(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії» освітньої програми
«Міжнародні відносини та регіональні студії»)

В авторській редакції

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,65. Наклад 50 пр. Зам. № 13/23.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна